

УДК 323.15 : 316.723 : 908

Москвічова Юлія Олександрівна
кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри музикознавства
та інструментальної підготовки
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
e-mail: julia.moskvichova@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ ПРОСТОРІ ВІННИЧЧИНИ

В статті висвітлено специфіку міжкультурної комунікації на Вінниччині періоду незалежності України, розглянуто етнічний склад населення. Виокремлено основні напрями діяльності національно-культурних товариств та проаналізовано культурну й соціальну діяльність польської меншини, як однієї з найактивніших в регіоні. Розглянуто комплекс культурно-мистецьких заходів національних меншин та розкрито особливості взаємодії релігійних конфесій як важливої складової поліетнічного соціуму.

Ключові слова: Вінниччина, міжкультурна комунікація, національно-культурні товариства, релігійні конфесії.

Москвичёва Юлия Александровна, кандидат искусствоведения, преподаватель кафедры музыковедения и инструментальной подготовки Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского

Особенности межкультурной коммуникации в полиэтническом пространстве Винниччины

В статье освещена специфика межкультурной коммуникации на Винниччине периода независимости Украины, рассмотрено этнический состав населения. Выделены основные направления в деятельности национально-культурных обществ, а также проанализировано культурную и социальную деятельность польского меньшинства как наиболее активного в регионе. Рассмотрен комплекс культурно-художественных мероприятий национальных

меньшинств и раскрыто особенности взаимодействия религиозных конфессий как важной составляющей полиэтнического социума.

Ключевые слова: Винниччина, межкультурная коммуникация, национально-культурные общества, религиозные конфессии.

Moskvichova Yuliia Oleksandrivna – candidate of history of art, lecturer of the musicology and instrumental training department of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky

Peculiarities of intercultural communication in the polyethnic space of the vinnytsia region

The article highlights the peculiarities of the intercultural communication at the Vinnytsia region, covering the period of the Ukraine's independence, distinctiveness of which is represented by interaction of culture and leisure organizations of the titular Ukrainian nation and civil associations of national minorities. The notion of the intercultural communication that is realized through exchange between two or more different cultures, products of their material and spiritual activities, has been specified.

In the article the ethnicity of region is being examined. The Vinnytsia region is multi-ethnic with the domination of the Ukrainian nation; the region, where various ethnic groups constituting 90 thousand representatives of 133 ethnicities and nationalities tolerantly coexist. The share of the national minorities comprises 5.1% of the total population of the region. The most numerous communities are Russian, Polish, Belarusian and Jewish ones. 77 national-cultural associations, uniting representatives of 15 nationalities, conduct active work aimed at preserving and development of their nations' culture. Most of the associations are represented by the Polish. Among the most active ones are "Ruskyi dych Ukrainy" (The Ruthenian spirit of Ukraine), association "Polskyi dim" (The Polish Home) named after Tomasz Marek, Community of Belarusians, Center of the Jewish culture "Mishpacha". The basis for development of the cultural minorities and their activity in the Vinnytsia region is the internal potential of the ethnic groups, but not the influence and support of the ethnically related neighboring states. This is predefined by the fact that the

region is located in the central part of Ukraine and thus is remote from the borders with other states. As a result, the direct influence of the countries on the representatives of their ethnic groups in the region is barely perceptible. The information needs of the national minorities are met by means of broad coverage of ethno-cultural themes on national, regional TV and radio channels. The socially significant events and activities are highlighted in the printed media, namely the newspaper “Vinnytchyna” (The Vinnytsia Region), “Podillia”, “Nezavisimy kurier” (The Independent Messenger), “Vinnytskia gazeta” (The Vinnytsia Newspaper), as well as regional magazines “Sharhorodshchyna” (The Sharhorod Region), “Yampilski visti” (The Tampil News). Ensuring of the educative needs is performed by means of the furcate network of the educational establishments, Sunday schools, trainings and national-cultural associations.

The basic directions of the nations-cultural associations have been highlighted in the article: educative work; preserving and dissemination of cultural-national traditions; historic-research activity, protection of the civil, economic and social interests of the community members are among them. Additionally, the article highlights activity of the Polish minority as one of the most active in Vinnytsia region. Thanks to its activity, activity of the local authorities and involvement of the Polish twin towns, the Consulate General of the Republic of Poland was opened in Vinnytsia.

The complex of cultural and artistic events, that contribute to harmonization of inter-ethnic relations and promotion of culture, traditions and customs of the national minorities, have been examined in the article. In particular, International festival of national cultures “Vsi my dity tvoi, Ukraino!” (We all are your children, Ukraine), All-Ukrainian folklore festival of the Czech, regional contest of the national minorities “Podilsi barvy” (Podillia colors), festivals of the Polish, Roma and Assyrian cultures.

Peculiarities of cooperation between the religious denominations as an important constituent part of the polyethnic society have been revealed. Generally, more than 2 thousand religious organizations act in Vinnytsia region, including 38

fully functioning denominations. The most influential religion in the region still remains Orthodox Christianity, counting 1278 religious organizations constituting 65% of the total region's network. A significant role in the religious and cultural life of the region is occupied by the Roman Catholic Church, counting 131 religious organizations where the massive cultural events are held; among them one can find a great many of musical events (Days of the Christian culture, Holidays of the religious song, festival of organistic music "Myzuka v monastyrskych murach" (Music in the Monastery Walls).

As the most dynamic components of the religious situation Protestantism, represented by 20 creeds, has been defined. The most numerous and probably the most influential is the All-Ukrainian Union of Associations of Evangelical Christians-Baptists. Vinnytsia region is deprived of any conflicts motivated by ethnic or religious intolerance. The transition from confrontation to the tolerant coexistence and cooperation of supporters of various religious units is observed.

Key words: Vinnytsia region, intercultural communication, national cultural societies, religious confessions.

Географічне положення України на перехресті цивілізацій та в умовах зіткнення всляких інтересів різних народів протягом століть суттєво впливали на формування поліетнічного українського суспільства. За даними перепису населення 1989 р. в Україні проживають представники понад 100 національностей. Багатовікова історія Вінниччини як складової Поділля, свідчить, що на цій території здавна існували різні національні спільноти. Крім українців, це поляки і росіяни, молдавани, білоруси і євреї. Сьогодні Вінниччина так само поліетнічний край з домінуванням української нації, де толерантно співіснують різні етноси, а це майже 90 тисяч представників 133-х національностей і народностей [8, с. 136].

На початку 90-х рр. ХХ ст. в нових політичних та соціально-економічних умовах в яких опинилась Україна, здобувши державну незалежність, інтерес людей різних національностей до своєї історії та культури стрімко зростає. Молода держава видає низку законів, в яких закріплюються основні положення

офіційної політики держави стосовно національних меншин, зокрема, Декларація прав національностей України (1991), Закон України «Про національні меншини в Україні» (1992), Конституція України (1996), а також міжнародні правові документи – Рамкова конвенція Ради Європи «Про захист національних меншин», Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин.

З метою захисту прав та інтересів представників національних спільнот починають виникати національно-культурні товариства, існування яких надало можливість представникам тієї чи іншої національної меншини реалізовувати право на вивчення своєї етнічної культури, мови, традицій і звичаїв.

Період відродження етнічних меншин України в 90–х рр. ХХ ст. неодноразово привертав увагу дослідників, про що свідчать дисертаційні дослідження Г. Абрашкевичус [1], Т. Колосок [5], І. Мащенко [6] та ін. Питанням відродження та діяльності національних меншин на Вінниччині присвячені наукові розвідки М. Антошко [2], О. Назарець [7], А. Ратинської [10], Н. Юкальчук [13] та ін.

Мета статті – виявлення специфіки міжкультурної комунікації на Вінниччині в період державної незалежності, аналіз напрямів діяльності національно-культурних товариств.

Як відомо, однією з найважливіших умов існування й розвитку культури є можливість обміну духовними цінностями між людьми. Формування особистості відбувається завдяки спілкуванню з іншими людьми та досягненню культурних цінностей. Зазначені процеси неможливі без передачі та прийому інформації, її інтерпретації та засвоєння, тобто без комунікації. Взаємодія різних культур у полікультурному середовищі визначається в дослідженні Г. Абрашкевичус як міжкультурна комунікація, умовою якої є «особливості ціннісних світів різних етнічних культур і співвідношення між ціннісними системами в комунікативному просторі» [1, с. 3]. Міжкультурна комунікація постає як обмін між двома (або більше) різними культурами, продуктами їх матеріальної та духовної діяльності. Ігнорування культурних відмінностей, спроби звести їх до спільного знаменника є безуспішними та навіть

небезпечними. Тож, пріоритетним стає цінність взаєморозуміння та взаємоповаги представників численних етносів і культур. За визначенням Т. Колосок міжкультурна комунікація включає в себе міжкультурне спілкування та інформаційний обмін, що відбувається в ситуації контакту і сприйняття цінностей, норм іншої культури, а також відносини і зв'язки, які виникають між різними культурами [5, с. 8]. Кожна людина в процесі міжкультурної комунікації постає як носій традицій, унікальності та цінностей етнічної культури.

В результаті сприятливої політики держави й органів місцевого самоврядування до життєвого простору національних меншин в 2001 р. на Вінниччині було зареєстровано 54 національно-культурних товариства, серед них найбільш активних – 27, що об'єднали представників 12 національностей. Частка національних меншин становить 5,1 % від всього населення області (відповідно українців – 94,9 %). Серед них найчисельніші: росіяни (3,8 % – 67,5 тис.), поляки (0,2 % – 3,7 тис.), білоруси (0,2 % – 3,1 тис.), євреї (0,2 % – 3,0 тис.), молдавани (0,2 % – 2,9 тис.) [8, с. 141]. Специфіка розвитку й діяльності національно-культурних товариств Вінниччини зумовлюється тим, що регіон є відносно віддаленим від кордонів з іншими державами. Тому їх безпосередній вплив на представників своїх етносів у регіоні майже не відчутний і основою розвитку культурних меншин на Вінниччині стає внутрішній потенціал етносів, а не вплив і всебічна підтримка етнічно споріднених сусідніх країн.

Як відомо, однією з головних ознак кожної національності чи етнічної групи є мова. Понад 85% жителів Вінниччини визнають рідною мовою мову своєї національності. Задоволення освітніх потреб представників національних спільнот здійснюється через розгалужену мережу державних навчальних закладів, недільних шкіл, курсів при національно-культурних товариствах. За даними відділу у справах національностей облдержадміністрації станом на 01.01.2010 р. у Вінницькій області функціонувала 991 загальноосвітня школа, де навчалося понад 169 тис. учнів. Російську мову навчання обрали 842 учня у

шести школах. Польську мову як предмет вивчало 509 учнів у шести школах, факультативно – 607 учнів у восьми школах. Чеську мову як факультатив вивчають 43 учня у Миколаївській ЗОШ I–II ст. Козятинського району [9]. Також працювали недільна єврейська школа «Міхіна-12» та приватна єврейська школа «Яд веєзер».

Забезпечення інформаційних потреб представників національних меншин відбувається шляхом широкого висвітлення етнокультурної тематики на державних і обласних теле- і радіо каналах. Так, на Вінницькому обласному державному телебаченні щомісячно з 2009 р. транслюється телепрограма «Далекі і близькі», на обласному радіо 2 рази на місяць – радіопрограма «Єдина родина». Періодично публікують матеріали про діяльність національно-культурних товариств обласні газети «Вінниччина», «Подолія», «Вінницька газета», «Независимый курьер», а також регіональні часописи «Шаргородщина», «Ямпільські вісті», «Подільський край», «Прибузькі новини» та ін. Про діяльність єврейських громад розповідають спеціалізовані культурологічні часописи «Община», «Вінницька Ієрусалимка», «Шабат».

З кожним роком кількість національно-культурних товариств в регіоні зростає. Сьогодні активну роботу зі збереження і розвитку культури свого народу проводять 77 товариств, які об'єднують представників 15 національностей. Найбільше в області польських організацій – 27, єврейських – 17, російських – 6, ромських – 6, німецьких – 3, білоруських – 2, азербайджанських – 2, ассирійських – 2, вірменських – 2. Серед найбільш активних о'єднань – «Руський дух України», добротинне товариство «Польський дім» ім. Томаша Марека, Земляцтво білорусів, Центр єврейської культури «Мішпаха», Вірменське товариство «Масіс», Центр культури та мистецтва циганського народу «Девлеса, ромале!», «Голендерські чехи» та ін. Польська громада є найбільш активною і посідає друге місце за росіянами по кількості представників (3,7 тис. осіб) та перше місце за кількістю зареєстрованих товариств.

Як відомо, поляки почали заселяти Поділля ще з середини XIV ст., звільнивши ці землі від татаро-монгольського поневолення. Завдяки активній

діяльності представників католицьких орденів на Вінниччині було споруджено костьоли, при яких згодом відкривались школи та колегіуми. М. Антошко, досліджуючи мистецьке життя Вінниччини 60-х рр. XIX – першої половини XX ст., підкреслює вагомий внесок, який зробили митці польського походження в розвиток культури подільського регіону [2]. Діяльність видатних науковців, громадських та культурних діячів початку (І. Зборовський, С. Осташевський, Ч. Нейман, М. Собанська, І. Козловський) слугувала зразком європейської професійності й майстерності, сприяла «широкому розповсюдженню шедеврів західноєвропейської літератури і мистецтва, головних напрямків та стилів європейської художньої творчості. Їх посередницька діяльність стимулювала поступове подолання подільським регіоном провінційної замкненості, відокремленості від загальноєвропейських культурних процесів і разом з тим, популяризувало українську культуру за кордоном» [2, с. 14].

Діяльність польських організацій з самого початку була спрямована на відродження польської мови, літератури та історії. В 90-ті рр. XX ст. урядом Польщі на Україну та на Вінниччину зокрема, було направлено певну кількість вчителів-полоністів, створено ряд освітніх безоплатних програм, щорічні педагогічні курси з методики вивчення польської мови, історії та культури. Польські громади активно залучаються до проведення науково-історичних конференцій («Польські двори та резиденції на Україні» в 2014 р., літературно-наукові читання «Словацький і Поділля» в 2009 р.) [10, с. 627]. Ще одним важливим напрямком діяльності є історично-пошукова робота, спрямована на вшанування пам'ятних місць, розчищення та відродження історичних пам'яток польської історії на теренах Вінниччини. Так, в 2008 р. у Вінниці було відкрито пам'ятну дошку видатному польському політику, борцю за незалежність Польщі та України Юзефу Пілсудському; у м. Барі та смт. Браїлові встановлено пам'ятні знаки воїнам-легіонерам, які загинули під час спільної українсько-польської визвольної боротьби в 1920-х рр. Динамічно розвивається співробітництво з регіонами Польщі. В даний час на Вінниччині реалізуються

понад 200 партнерських угод про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво із Сьвентокшиським, Лодзинським, Великопольським, Мазовецьким, Поморським, Опольським, Підкарпатським та Малопольським воєводствами Польщі. В 2010 р. в м. Вінниці було відкрито Генеральне консульство Республіки Польща, яке бере активну участь у багатьох науково-освітніх та культурно-мистецьких проектах та заходах. Тож, польська меншина, поступово відроджуючи свої етнонаціональні ознаки, успішно інтегрується в українське суспільство, а також, долучаючись до громадсько-політичного життя, виступає дієвим чинником українсько-польського партнерства, яке в умовах глобалізаційних процесів виходить за межі двостороннього співробітництва [4].

Одним з пріоритетних напрямів роботи національно-культурних товариств залишається культурницька діяльність. На Вінниччині щорічно здійснюється комплекс культурно-мистецьких заходів, що сприяють гармонізації міжетнічних відносин та популяризації культури, традицій і звичаїв національних меншин. А саме: Міжнародний фестиваль національних культур «Всі ми діти твої, Україно!» (сmt. Шаргород), Всеукраїнський фольклорний фестиваль чехів, обласний конкурс національних меншин та етнічних груп «Подільські барви»; щорічно проводяться фестиваль польської культури «Єднаймося, радіймо, співаймо!», регіональний фестиваль ромської культури, свята рідної мови «Суцвіття душ і розмаїття слів» та національної кухні «Чим хата багата, тим і рада», фестивалі єврейської та асирійської культур. Обласний огляд-конкурс творчих колективів національних меншин «Подільські барви» (з 1998 р.) щорічно презентує творчість близько 20-ти колективів та окремих виконавців. Зокрема, в XI фестивалі (2013 р.) взяли участь 18 творчих колективів та 6 окремих виконавців з Барського, Козятинського, Тиврівського, Шаргородського районів, міст Жмеринки та Вінниці. Серед учасників: 2 єврейські ансамблі – «Сімхе» та «Інейнем»; 5 польських – «Оksamитки», «Скрипить сніг», «Краплинки», «Срібні голоси», «Кресов'ячки»; чеський фольклорно-етнографічний ансамбль «Студанка»; 2

російських – «Рябінушка» та «Слов'яночка»; білоруський вокальний ансамбль «Купалінка»; 2 індійських; 3 циганських – «Андо Шатро», «Братство», «Ягорі» [13, с. 15].

Міжкультурну комунікацію у регіоні органічно доповнює і взаємодія різних релігійних конфесій [10]. Загалом на Вінниччині діють понад 2 тис. релігійних організацій, в тому числі повноцінно функціонують 38 напрямів віросповідання. Найвпливовішою складовою духовного життя в області залишається Православ'я (1278 релігійних організацій – 65 % від загальної мережі області). Порівняно менший вплив на загальну соціокультурну ситуацію у регіоні мають Українська автокефальна православна церква (53 організації, 8 недільних шкіл) та Українська греко-католицька церква (17 організацій, в тому числі 2 чоловічих монастирі; 8 недільних шкіл). Значне місце в релігійному й культурному житті регіону посідає Римо-католицька церква (131 релігійна організація, в тому числі 13 монастирів). Як зазначає С Іскра, одним з головних завдань соціокультурної діяльності Римо-католицької церкви у період незалежної України є культурне просвітництво, що «спирається на розмаїття засобів соціальної комунікації, залучення до співпраці фахівців з різних галузей культурної діяльності та широке використання надбань музичного мистецтва як рушійної сили у процесі формування духу сучасної культури» [3, с. 18]. Організація масштабних культурних заходів, серед яких велика кількість музичних, що відбуваються в осередках Римо-католицької церкви (Дні Християнської культури, Свята релігійної пісні, фестиваль органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах»), свідчить про усвідомлення могутнього впливу музичного мистецтва на формування духу сучасної культури та на бажання церкви співпрацювати з різними соціальними і культурними інститутами на Вінниччині зокрема й в Україні загалом. Найбільш динамічною складовою релігійної ситуації на Вінниччині сьогодні є протестантизм, представлений двадцятьма конфесіями [9]. В області функціонує близько 600 культових організацій (майже 30 % від усієї релігійної мережі). Найбільш масовим та впливовим є Всеукраїнський Союз об'єднань

Євангельських християн-баптистів. Протестанські конфесії краще пристосувались до реалій сьогодення, вони здатні гнучко реагувати на соціально-політичні зміни в суспільстві. Значно зміцнилась матеріально-технічна база, підтримуються тісні зв'язки із віруючими інших держав, ведеться активна місіонерська робота. На Вінниччині також діють три іудейські конфесії¹ та інші релігійні організації².

Таким чином, здобутки кожної етнічної спільноти збагачують культуру краю, формуючи неповторне духовне обличчя регіону. Специфіку міжкультурної комунікації забезпечує взаємодія організацій культури і дозвілля титульної української нації та громадських об'єднань національних меншин. Пріоритетними напрямками діяльності національно-культурних товариств є: освітня робота; збереження та поширення національно-культурних традицій; історично-пошукова робота; захист громадянських, економічних та соціальних інтересів членів товариства; налагодження економічних та культурних зв'язків з історичною батьківщиною. Проте, відсутність самостійної обласної програми щодо підтримки діяльності національно-культурних товариств та недостатній обсяг коштів з місцевих бюджетів органів місцевого самоврядування не задовольняють належним чином етнонаціональні потреби. Міжкультурну комунікацію органічно доповнює взаємодія релігійних конфесій, серед яких найвпливовішими залишаються православні. На Вінниччині відсутні будь-які конфлікти на ґрунті національної чи релігійної нетерпимості. Спостерігається перехід від протистояння до толерантного співжиття та співробітництва прихильників різних релігійних об'єднань.

Примітки

¹ Об'єднання іудейських релігійних організацій (13 громад), прогресивного іудаїзму (10 громад), об'єднання хасидів Хабат Любавич іудейських релігійних організацій України.

² Незалежного духовного центру мусульман України, Товариства свідомості Крішні, Центру Шрі-Чінмоя, Святого Духу, Всесвітньої чистої релігії (Сахаджа Йога), релігійних громад язичників (16 організацій).

Література

1. Абрашкевічус Г. О. Міжкультурні комунікації в поліетнічному соціумі (на прикладі діяльності Кримського республіканського товариства литовської культури ім. М.К. Чюрльоніса) : автореф. дис. ... канд. культурології : спец. 26.00.01 – «Теорія та історія культури» / Абрашкевічус Галина Олександрівна ; Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2009. – 23 с.
2. Антошко М. О. Мистецьке життя Вінниччини 60-х років XIX – першої половини XX століття в контексті художньої культури Поділля : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 – «Теорія та історія культури» / Антошко Марина Олегівна ; – К., 2011. – 19 с.
3. Іскра С. І. Соціокультурна діяльність Римо-католицької Церкви у контексті духовної культури Поділля : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Іскра Світлана Іванівна ; Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка. – Львів, 2010. – 208 с.
4. Калакура О. Я. Польська меншина як чинник україно-польської співпраці на сучасному етапі / О. Я. Калакура. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
5. Колосок Т. С. Соціокультурна ідентичність в умовах європейської інтеграції (на прикладі україно-чеських культурних зв'язків) : автореф. дис. ... канд. культурології : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Колосок Тетяна Святославівна ; Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури і туризму України. – К., 2009. – 23 с.
6. Мащенко І. Ю. Національно-культурне відродження етнічних меншин Центральної України в 90-х роках XX століття : автореф. дис. ... канд. істор. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Мащенко Ірина Юріївна ; Донецький національний університет. – Донецьк, 2002. – 20 с.

7. Назарець О. Всі ми діти твої, Україно! / О. Назарець // Світлиця. – 2012. – № 4. – С. 6–10.
8. Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект / М. І. Панчук, В. А. Войналович, А. Галенко та ін. – К., 2000. – 358 с.
9. Офіційне інтернет-представництво // Управління у справах національностей та релігій Вінницької обласної державної адміністрації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vin.gov.ua/web/upravlinnya/web_vid_rel.nsf.
10. Ратинська А. П. Роль польських національно-культурних товариств у розбудові сучасних українсько-польських відносин. / А. П. Ратинська // Україна і Польща: історичне сусідство. – Вінниця: Нілан – ЛТД, 2012. – С. 625 – 629.
11. Релігійно-інформаційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.risu.org.ua>.
12. Розвиток етнонаціональних відносин в Україні. Стан. Тенденції. Перспективи. – Львів: Світ, 2007. – 208 с.
13. Юкальчук Н. Вінок дружби та любові / Н. Юкальчук // Світлиця. – 2013. – № 2. – С. 14–16.

References

1. Abrashkevichus, G. A. (2009). Intercultural communications in polyethnic society (after the example of the Churlyonis M.K. Crimean Republican community of Lithuanian Culture). Extended abstract of candidate's thesis. Simferopol [in Ukrainian].
2. Antoshko, M. O. (2011). Vinnichina as a part of the art culture of Podolia 60 years of the XIX – the first half XX century. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
3. Iskra, S. I. (2010). Public cultural activity Catholic Church of the Latin ceremony in the context of spiritual culture of Podillya. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].
4. Kalakura O. Ya. Polish minority as a factor of Ukraine-Poland cooperation at the present stage. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?/ [in Ukrainian].

5. Kolosok, T. S. (2009). Social and cultural identity in European integration conditions (using the example of Ukrainian-Czech cultural relations). Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Mashchenko I. Yu. (2002). National-cultural revival of the ethnic minorities of the Central Ukraine in 90-th of the XX century. Extended abstract of candidate's thesis. Donets'k [in Ukrainian].
7. Nazarets', O. (2012). We are all your children, Ukraine! *Svitlytsya*, 4, 6–10. [in Ukrainian].
8. Panchuk, M. I., Voynalovych, V. A. (2000). Minorities Ukraine in the XX century: political and legal aspects. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
9. Official website of the, Office for Nationalities and Religions Vinnytsia Regional State Administration. Retrieved from http://www.vin.gov.ua/web/upravlinnya/web_vid_rel.nsf/ [in Ukrainian].
10. Ratyns'ka A. P. (2012). The role of the Polish national and cultural societies in the development of modern Ukrainian-Polish relations. *Ukrayina i Pol'shcha: istorychne susidstvo*, (pp. 625 – 629). Vinnytsya: Nilan – LTD [in Ukrainian].
11. Religious Information Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.risu.org.ua/> [in Ukrainian].
12. The development of ethnic relations in Ukraine. State. Trends. Prospects (2007). L'viv: Svit [in Ukrainian].
13. Yukal'chuk, N. (2013). Wreath of friendship and love. *Svitlytsya*, 2, 14–16 [in Ukrainian].